

İnsan Hakları Açısından Çocuk Suçluluğu Üzerine Nitel Bir Araştırma¹

Araştırma Makalesi/Research Article

Besime ÖZTÜRK* Hüseyin ERKUL**

ÖZET

Küresel boyutta bir sorun olan çocuk suçluluğu, ülkemizde de sosyal bir sorun olarak yer almaktadır ve topyekûn mücadele edilmesi gereken konuların başında gelmektedir. Zira çocuklar suça sürüklendiğinde başta sağlıklı, güvenli ve ahlâklı bir çevrede büyüme hakları; suça karışma sonrası ceza aldıklarında ise özgürce yaşama haklarına kadar pek çok hakları ihlal edilmektedir. Bu hak ihlallerini çocukların eğitim haklarının, gelişme haklarının, korunma haklarının ve katılma haklarının ihlal edilmesi takip etmektedir. Bu çalışma ile Türkiye’de çocuk suçluluğu konusunda durum tespiti yapmak ve elde edilen bulguları yorumlayarak sorunları belirlemek ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunmak amaçlanmaktadır. Bu kapsamda arşiv taraması yapılarak çocuk suçluluğuna dair örnek olaylar gazete haberlerinden derlenip içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda çocuğu suça iten nedenler arasından çevresel nedenler başlığı altında yer alan aile faktörü kaynaklı suça sürüklenmenin en önemli itici neden olduğu görülmüştür. İnsan hakları bağlamında çocuk suçluluğunun değerlendirildiği çalışmada ailenin ve devletin çocuk suçluluğunun önlenmesinde rol alan en önemli faktörler olduğu sonucuna varılmıştır. Devlet-aile işbirliği temelinde yükselebilecek bazı ülkelerdeki çocuk suçluluğu ile ilgili uygulamalara yer verilerek suça sürüklenmelerin önlenmesine dair önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *İnsan Hakları, Çocuk, Çocuk Hakları, Çocuk Suçluluğu*

A Qualitative Research on Juvenile Delinquency in Terms of Human Rights

ABSTRACT

Juvenile delinquency, which is a global problem, is also a social problem in our country and is one of the issues that should be tackled altogether. Because when children are dragged into a crime, they have the right to grow up in a healthy, safe and moral environment; when they are punished after being involved in a crime,

¹Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda hazırlanan “Türkiye’de İnsan Hakları Politikaları ve Uygulamaları Araştırması: Çanakkale İl İnsan Hakları Kurulu Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, besime.98@outlook.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4148-9872>

** Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, hcerkul@comu.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8856-696X>

many of their rights are violated including their right to live freely. These rights violations are followed by violations of children's rights to education, development rights, protection rights and participation rights. With this study, it is aimed to determine the situation on juvenile delinquency in Turkey and to offer solutions for the problems by interpreting the findings. In this context, by scanning the archives, case studies about juvenile delinquency were compiled from newspaper news and analyzed with content analysis. As a result of the research, it has been seen that the most important driving factor is the family factor-based delinquency, which is among the reasons that push the child to commit a crime. In the study, which evaluated juvenile delinquency in the context of human rights, it was concluded that the family and the state are the most important actors that take a role in the prevention of juvenile delinquency. In some countries, which can rise on the basis of family-state cooperation, practices related to juvenile delinquency are included, and suggestions are made for the prevention of delinquency.

Keywords: *Human Rights, Child, Child Rights, Juvenile Delinquency*

GİRİŞ

İnsan, doğası gereği özgür yaşamak isteyen ve aklını bu doğrultuda kullanıp özgürlüğünün sürekliliğini sağlayacak eylemlerde bulunan bir varlıktır. İlkel toplumlardan modern toplumlara uzanan insanlığın serüveni, insanların özgürlük, adalet, barış, eşitlik ve bağımsızlık için verdikleri mücadelelerle doludur. İnsan özgür bir birey olarak doğmakla beraber var olduğu andan itibaren birtakım hak ve özgürlüklere de sahip olmaktadır. En başta insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürme hakkına sahip olan bireyin, içinde bulunduğu şartların zamanla değişmesi ve çeşitlenmesine paralel olarak sahip olduğu hak ve özgürlükleri de çeşitlenerek artmıştır.

İnsan hakları çatısı altında oluşturulan ve genişleme fırsatı bulan çocuk hakları da insan haklarını kapsamakla beraber çocukların yetişkinlerden farklı algılama ve düşünme yetileri, fiziksel ve zihinsel gelişimleri olması sebebiyle hukuki alanda kendine özel bir başlık açılmasının gerekliliği sonucunda ortaya çıkmıştır. İnsan haklarına nazaran daha detaylı ve özel bir düşünmeyle oluşturulan çocuk hakları; çocukların güven, sağlık ve refahın hüküm sürdüğü bir çevrede büyüme, gelişme ve kendini gerçekleştirme haklarını korumak üzerinedir. Zamanla alt başlıklar oluşturularak genişletilen haklar, hem insan hakları hem de çocuk hakları belgelerine yansıtılarak uluslararası alanda fikir birliği sağlanan ve ihlalleri söz konusu olduğunda topyekûn mücadele verilen bir konu hâline gelmiştir.

Yetişkinlerce büyük bir mücadele verilmesi gereken konulardan biri de suça sürüklenen çocukların (SSÇ) ellerinden alınan hakları ve hayatlarıdır. Çocuklar özel ilgiye ve korunmaya muhtaç bireyler olmakla beraber özellikle belirli yaş grupları haklarını aramak veya savunmak için girişimde bulunacak erginliğe ve yetkinliğe sahip değildir. Çocukların içinde buldukları aile ortamı, yaşadıkları çevre ve büyüme koşulları onların suça sürüklenmesine sebep olabilmekte, bu da çocukların birçok hakkının ihlal edilmesine yol açabilmektedir. Çocukların suça sürüklenmesini

önlemek ve suça sürüklenmiş olan çocukların korunmasını sağlamak için ulusal ve uluslararası alanlarda çalışmalar yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir.

Bu araştırmada insan haklarından yola çıkılarak çocuk hakları üzerinde durulmuş ve suça sürüklenen çocukların insan hakları bağlamında değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmada çocukları suça iten faktörlerden bahsedilerek onları bu ortama iten nedenler araştırılmıştır. Devletin temel amaç ve görevlerinden olan toplumun huzurunu sağlamak ve insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamak adına; örnek olaylar incelenerek çocuk suçluluğu konusunda durum tespiti yapılmış, sorunlar belirlenmiş ve bu sorunlara çözüm önerileri sunulmuştur.

1.KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çocuk suçluluğunun kuramsal çerçevesi çizilmiş, araştırmanın yönteminden bahsedilmiş ve araştırmanın üzerine inşa edildiği insan hakları, çocuk, çocuk hakları, çocuk suçluluğu, devlet, toplum, hak ve hukuk kavramlarının tanımlarına yer verilmiştir.

1.1.Yöntem

Bir toplumun gelişmesi ve kalkınması o toplumun geleceği olan çocuklara verilen değer ile doğru orantılıdır. Bir çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi ise onun bedensel, ruhsal ve zihinsel olarak özgür bir şekilde büyüüp yetişmesine dayanak oluşturan çocuk hakları ile mümkündür. Çocuk hakları uluslararası hukukta Milletler Cemiyeti'nin yayımladığı 'Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi' (CÇHB) ve Birleşmiş Milletler (BM)'in yayımladığı 'Çocuk Hakları Bildirgesi' (ÇHB) ve 'Çocuk Haklarına Dair Sözleşme' (ÇHDS) ile düzenlenirken ülkemizde 'Türk Çocuk Hakları Bildirisi' (TÇHB) ile düzenlenmiştir. Hukuksal düzenlemelerde çocukların yetiştiği ortamdan, aldığı eğitime, fırsat eşitliğine, sağlıklı ve güvenli bir ortamda yaşamasına, emek sömürsünden ve cinsel istismardan korunmasına kadar pek çok konu işlenmiştir. Aynı zamanda düzenlemelerde çocukların haklarına sahip çıkmanın ve hak ihlallerini önlemenin tüm fertlerin, kurumların ve örgütlerin sorumluluğunda olduğu ifade edilmiştir (CÇHB, 1924; İkinci CÇHB, 1948; BM ÇHB, 1959; TÇHB, 1963 ve BM ÇHDS, 1989).

Çocukların birçok hakkının ihlal edilmesine sebep olan ve bir nevi ihlaller zinciri oluşturan çocukların suça sürüklenmesi konusu, uluslararası alanda BM tarafından hazırlanan Pekin Kuralları, Havana Kuralları ve Riyad İlkeleri ile ülkemizde ise Türk Ceza Kanunu (TCK) ve Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) gibi yasal düzenlemelerle ele alınmıştır. Bu düzenlemeler ile öncelikle çocuk adalet sisteminin uluslararası alanda asgari düzeye getirilmesi, devamında ise çocukların suç işlemesinin önlenmesi ve gerçekleşmiş bir suç sonrası en uygun yaptırımın uygulanmasının amaçlandığı belirtilmiştir (Akbaba, 2011; Aslan, 2008; Toğa, 2021; Yardımcı, 2020; Yokuş, 1998).

Bozkurt (2021), Demirci (2021), Taşkın Hamarat (2019) ve Yağbasan'nın (2010) çocuk suçluluğu konusunda yaptıkları çalışmalara bakıldığında çocuğu suça iten nedenleri; mekânsal (kentsel), sosyo-ekonomik, psikolojik, toplumsal, çevresel, bireysel nedenler başlıkları altında topladıkları görülmektedir. Bireysel nedenlerden çok çevresel nedenlerin çocukları suça sürüklediği, çalışmalarda ortaya konmuş ve çocukların çoğunlukla hırsızlık suçu işlediği saptanmıştır.

Berber (2015), çocuk suçluluğuyla mücadelenin politikalar üzerinden olacağı düşüncesi ile ortaya koyduğu çalışmada; çocuk suçluluğu ile mücadelenin hukuki bir sorun olarak algılandığına ve bu sebepten çocuk suçluluğu sorununun adalet politikası araçlarıyla çözülmeye çalışıldığına değinmektedir. Oysaki Berber; çocuk suçluluğunun sosyal bir sorun olduğuna, çocuklara suç işlemeyen önceki süreçte müdahalenin, suç işlendikten sonraki cezai süreçteki müdahalelere ve düzenlemelere göre daha yerinde olacağına vurgu yapmaktadır.

Bu araştırmada ise devlet ve onu oluşturan toplum ve toplumu oluşturan birey ve onun çocukluk süreci ile toplumsal yaşam arasında ilişki kurulmaktadır. Araştırmada tarihsel ve betimsel olmak üzere iki yöntem kullanılmıştır. Araştırmada geçmişten günümüze çocuğun toplumdaki konumu ve değeri hakkındaki verilerin tarihi belge, anlaşma veya sözleşme metinlerinden elde edilmesi tarihsel yöntem ile sağlanmıştır. Araştırma konusu ortaya koyulurken neden-sonuç ilişkisinin kurulmasında ve durum tespitinin yapılmasında betimsel yöntem kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan istatistik veriler ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Adalet Bakanlığı'nın yayımladığı raporlardan yararlanılarak elde edilmiştir.

“İnsan Hakları Açısından Çocuk Suçluluğu Üzerine Nitel Bir Araştırma” başlıklı araştırma nitel bir araştırmadır. Araştırmada durum tespiti yapmak için nitel (sözel) veriler toplanmış, örnek olaylar içerik analizi ile incelenerek çözümlenmiş ve çocuk suçluluğunun nedenleri bireysel nedenler, ailevi nedenler, okul ve arkadaş grubu, sosyo-ekonomik nedenler şeklinde temalaştırılmıştır. Oluşturulan temalar örnek olaylar üzerinden yorumlanmıştır. Çocuk suçluluğunun yıllar bazında karşılaştırılması yapılarak çocukların özgürlüğünden yoksun bırakıldığı cezai istatistiklere de yer verilmiş ve bu istatistikler insan hakları bağlamında değerlendirilmiştir.

Nitel araştırma; sosyal olguları buldukları bağlam içerisinde anlamayı, açıklamayı, ilişkilendirmeyi ve araştırmayı esas alan bir araştırma türüdür. Nitel araştırma olguları meydana getiren anlamları araştırmayı hedeflemekte, insan deneyimlerinin nasıl yorumlanıp anlamlandırılabilirliğini ortaya koymakta ve esnek bir yapı göstermektedir (Erkul, 2023).

1.2.Kavramsal Çerçeve

Ülkedeki mevcut sistemleri birbirleri ile uyumlu bir şekilde yürütmek ve toplumu idare etmek için var olan devlet, toplumun yapı taşı olan insanların sahip olduğu hakları mevcut hukuk sistemi içerisinde korumakla görevlidir. İnsanların doğmuş olmakla kazanmaya başladığı hakları düşünüldüğünde, insan hakları bizleri çocuk kavramına ve devamında çocuk hakları konusuna kadar götürmektedir. Araştırmanın konusunu oluşturan çocuk suçluluğu, insanın içinde bulunduğu hukuki düzen, gelişim evreleri ve sahip olduğu haklar kapsamında ciddi bir insan hakkı ihlalidir. Bu sebeple de çocuk suçluluğu konusunun devlet, toplum, hukuk, çocuk hakları ve insan hakları kavramları ile birlikte ele alınması gerekmektedir.

1.2.1.Tanımlar

Bu başlık altında insan hakları, çocuk, çocuk hakları, çocuk suçluluğu, devlet, hak, hukuk ve toplum kavramlarının tanımları verilmektedir.

1.2.1.1.İnsan Hakları

İnsan hakları, insanların hiçbir ayırım gözetmeksizin yalnızca insan olarak doğmalarından kaynaklanan; insanların eşit ve özgür bir hayat sürdürmesini mümkün kılan haklardır. Hukuk karşısında herkes cinsiyet, ırk, renk, din, dil, yaş, düşünce farkı, toplumsal köken gibi farklar olmaksızın eşittir. İnsanın dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez doğal haklarından olan insan hakları (Alabay, 2015: 7-8; Altıntaş, 2019: 8-9), insan olarak tam ve sağ dünyaya geldikten sonra insanlığa uygun şekilde onur ve değer sahibi bir birey olarak yaşamak için sahip olunan hakları ifade etmektedir (Karslı, 2021: 20). Yasal-yönetmelik alanlarda düzenlenerek somutluk kazanan, uluslararası belgelerde işlenerek evrenselleşen insan hakları; özgürlükler, sosyal, ekonomik ve siyasal haklar başlıkları altında detaylandırılmaktadır.

1.2.1.2.Çocuk

Çocuk: “*Anne karında ya da bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde olan insan yavrusu*” (Püsküllüoğlu, 2007) olarak ifade edilmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre 18 yaşından küçük insanlar için kullanılan bir tabirdir (UNICEF, 1998: 1). Çocuk kavramı, toplumsal anlamda bir birey olmak için gelişim döneminde olan, tam manada ekonomik özgürlüğü ve yetkinliği bulunmayan kişiler için kullanılmaktadır (Yardımcı, 2020: 6). Bununla birlikte çocukluk dönemi kişinin doğumundan itibaren başlayıp bakıma ve korunmaya muhtaç olma hâlinin son bulması ile ilişkilendirilebilmektedir.

Hukukta çocuk kavramı anne ve baba ile olan soy bağıni belirlemek amacıyla kullanılmakla birlikte henüz ergin olmayan kişileri ifade etmektedir (İncekaş, 2019: 1). Çocuğun yaşam döngüsündeki evresini tanımlamak için de ‘çocukluk’ kavramı kullanılmaktadır.

1.2.1.3.Çocuk Hakları

Çocuk hakları: “Yürürlükteki hukuk açısından çocuk hukukunu ilgilendiren kurallar tarafından düzenlenmiş, yargı organlarınca gerçekleştirilen koruma yollarına kavuşturulmuş haklardan oluşan” ve çocuğun bilişsel, bedensel, duygusal, sosyal, ahlaki ve ekonomik yönlerden gelişmesini ve korunmasını sağlayan haklardır (Hegnauer, 1964’ten aktaran Akyüz, 2010: 3). Her anlamda çocuğun yararını gözeten, çocuğun özgürlük ve saygınlık içinde gelişebilmesini esas alan çocuk hakları (Erkul, 2012: 137), insan haklarının alt başlıklarından olup nitelik olarak farklılık göstermekte ve 18 yaşından küçük her bireyin sahip olduğu hakları kapsamaktadır.

1.2.1.4.Çocuk Suçluluğu

Hukuksal bir olgu olan suç, toplumsal bir sorundur. Sosyoloji Sözlüğü’nde suç: “Kişisel alanı aşyp kamusal alana giren ve yasak olan kural ya da yasaları çiğneyen, buna bağlı olarak meşru cezaların ya da yaptırımların uygulandığı ve kamusal bir otoritenin müdahalesini gerektiren fiiller” (Marshall, 2012: 702) şeklinde tanımlanmaktadır. Hukuk Terimleri Sözlüğü’nde suçun anlamı: “Kanunlar tarafından yanlış veya zararlı olduğu için ceza tehdidiyle yasaklanan ve bazı durumlarda cezalandırılabilen davranış” şeklindedir (Hukuk Terimleri Sözlüğü, 2015, Erişim: www.sozluk.adalet.gov.tr/). Suç insanlarla bağlantılı, istenmeyen bir olgudur (Demiray ve Eren, 2019: 132-133) ve insanın eylemlerinin, eylemsizliğinin ve sözlerinin sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Çocuk suçluluğu “reşit olmayanın suçluluğu” (Toğuş, 2021: 34) şeklinde tanımlanmaktadır. Bununla birlikte kanunlar tarafından açıkça suç sayılan ve kanuna aykırılığın gerçekleşmesi hâlinde cezai yaptırımı bulunan eylemlerin reşit olmayanlar tarafından yapılması da çocuk suçluluğu olarak tanımlanabilmektedir (Demiray ve Eren, 2019). Ancak çocukları suçlu olarak nitelendirmek etik olmamakla birlikte çocuklara haksızlık etmek olacaktır. Zira suç işleyen çocuk yoktur, suça sürüklenen çocuk vardır anlayışı toplumumuzca kabul görmüş bir anlayıştır ve bu anlayış literatürde Alfieri’nin “Suçu cemiyet hazırlar, fert işler” (Demiray ve Eren, 2019) sözü ile desteklenmektedir.

1.2.1.5.Devlet

Siyaset felsefesinde hizmet ettiği amaçla veya ilgilendiği uğraşlarla ilişkilendirilerek birçok tanımı yapılan ve toplumun ortak yararını gözeten devlet, Türk Dil Kurumunca (TDK) “Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık” (TDK, 2019) şeklinde tanımlanmaktadır. George Jellinek 1900 yılında devleti “Egemenlik gücüyle

aslen donatılmış, belli bir toprak parçası üzerinde yerleşik bir millet birliği" (Ay ve Uçar, 2015: 197) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımda Jellinek devletin gücüne vurgu yapmakta olup devleti ülke, millet ve egemenlik kavramları ile oluşturduğu üçlü sacayağına oturtmaktadır.

1.2.1.6.Hak

Hak kelimesi doğruluk ve yetki olmak üzere iki temel anlama sahiptir. *“Doğruluk anlamında hak; bir şeyin doğru, uygun ve gerektiği biçimde olduğunu ifade etmektedir. Yetki anlamında hak; kişilere hukuken tanınan yetki ya da bir şeyi talep edebilme anlamına gelmektedir”* (Alabay, 2015: 5-6). Hak kavramı genellikle bu ikinci anlamı kastedilerek kullanılmaktadır. Hukuk Terimleri Sözlüğü’nde hakkın tanımı: *“Hukuk düzeni tarafından şahıslara tanınmış olan yetkiler”* şeklinde yapılmıştır (Hukuk Terimleri Sözlüğü, 2015, Erişim: www.sozluk.adalet.gov.tr/).

1.2.1.7.Hukuk

Hukuk kavramı TDK ve Hukuk Terimleri Sözlüğü’nde tanımlandığı şekliyle: *“Toplumun genel faydasını ve müşterek iyiliğini sağlamak amacıyla kişilerle kişiler, kişilerle devlet ve devletlerle devletler arasındaki ilişkileri düzenleyen ve üstün kamu gücüyle desteklenen yaptırımlara bağlanmış, uyulması zorunlu toplumsal yaşam kurallarıdır”* (TDK, 2021). Hukuk ile insanların Paleolitik çağdan beri süregelen ihtiyaçların giderilmesi üzerine kurulup gelişen birlikte yaşama olgusunun, kaosa yol açmadan devam ettirilmesi sağlanmıştır.

1.2.1.8.Toplum

Toplum TDK Sözlüğü’nde: *“Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümüdür”* (TDK, 2019) şeklinde bir tanıma sahiptir. Bireyin oluşturup şekillendirdiği toplum, aynı zamanda bireyin de şekillenmesinde rol oynadığı için birey ve toplum arasında bir etkileşim söz konusudur. Ayrıca toplum bir insanın doğumundan ölümüne kadar gerçekleştirdiği veya gerçekleştiremediği eylemlerin, sahip olduğu ideolojilerin, benimsediği yaşam tarzının, karakterinin, kişilik özelliklerinin ve insanı insan yapan daha birçok unsurun bağlamıdır.

1.2.2.Çocuk Hakları ve Çocuk Suçluluğu

İnsan haklarının çatısı altında oluşturulan ve geliştirilen çocuk hakları ve çocuk haklarının ihlaline neden olan çocuk suçluluğu konusu tıpkı insan haklarında olduğu gibi Batı literatüründe düzenlenerek belgelere taşınmıştır. Ancak çocuk hakları ve çocuğa verilen değer hukuki olarak düzenlenmeden önce de bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde veyahut yaşamsal döngünün bir sonucu olarak tarih boyunca toplumlar tarafından düzenlenmiş ve korunmuştur.

1.2.2.1.Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocuk Hakları

Tarihsel süreçte çocuk haklarına yaklaşımların kişisel ve toplumsal özgürlüklerin kazanılmasıyla, refah ve barış ortamının oluşturulmasıyla, bilgi çağının yaşanması ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte çağdaş düzeye taşındığını söylemek mümkündür. Çocuk hakları ve çocuğa verilen değer zaman ve mekân faktörü bağlamında değişebilmektedir.

İlk Çağlarda çocuklar genellikle babaya ait bireyler olarak kabul edildiğinden babanın kişiliği içerisinde hayat bulmuş ve erkek çocukları ölünceye kadar, kız çocukları ise evleninceye kadar babalarının hâkimiyeti altında yaşamıştır (Akbaba, 2011: 5-6). İlk Çağlarda çocuk ailesine yarar sağladığı ölçüde özellikle ekonomik katkıda bulunduğu sürece değerli görülmüştür. İkel toplumlarda gelişimi yavaş olan ve güçsüz çocukların toplumdan ötelendiğini hatta ailesi tarafından yaşamına son verildiğini kaynaklardan okumak mümkündür (Kurt, 2016: 101). İlk Çağlarda çocukluk yaşamın bir evresi olarak düşünülmemiş ve çocuğa ayrı bir kişilik olarak yaklaşılmamıştır.

Orta Çağ Hıristiyan dininin, her alanı etkilediği ve düşünceleri şekillendirdiği bir çağdır. Dinî anlayış çocukları ilk günahın ürünü olarak nitelendirmiş ve onları daha doğarken kötülöklere bulaşmış kimseler olarak görmüştür. Bu sebeple çocuklar üzerinde günah çıkarma ritüeli uygulanmış, çocuklar muhtaç insanlar olarak görülmüş ve İlk Çağ'da olduğu gibi herhangi bir kişiliğe sahip olamamışlardır (Toğuş, 2021: 29-30). O dönemde çocukların yetişkinler ile aralarında fark olmadığı düşüncesinden hareketle çocukların yetişkin faaliyetlerinde yer aldıkları söylenebilir (Güçlü, 2016: 3; Karakuş Öztürk, 2017: 261).

Roma Hukuku, Avrupa'da henüz kanunlaşma hareketi başlamamışken hem İlk Çağ'da hem de Orta Çağ'da etkili olmuştur. Roma Hukuku çocuğun günümüzdeki gibi beslenme, barınma, korunma vb. temel ihtiyaçlarını içermemekle birlikte Roma Hukuku ile yapılan düzenlemeler ebeveynlerin yararını gözetmek üzerinedir. İlk ve Orta Çağ'da çocukların köle olarak satılmalarına, babaları tarafından cezalandırılmalarına ve öldürülebilir bir canlı olarak algılanmalarına Roma Hukuku zemin hazırlamıştır (Dirican, 2018: 44). Toplumun yaşayış biçimi, örf ve âdetleri hukuk düzeninin belirlenmesinde önemli rol oynarken hukuk düzeninin de toplumsal yaşamda belirli olguların yerleşmesinde etkisi olmuştur.

Çocuk ve çocukluk kavramlarının Modern Çağ'ın kavramları olduğu düşüncesi üzerine görüş birliği vardır. Hatta Plumb çocukluk için şu cümleyi kurmuştur: “Çocukluk düşüncesi son 400 yıla ait bir Avrupa icadıdır” (Güçlü, 2016: 5). Modern Çağ'da yaşanan toplumsal, ekonomik ve siyasal olaylar (Rönesans, Reform, Sanayi İnkılabı, Fransız Devrimi, Aydınlanma Çağı, ulus devletleşme, kapitalizmin yükselişi vb.) toplumlarda özgürlük ve eşitlik bilincini uyandırmış böylelikle de

toplumları hak arayışlarına itmiştir. Yaşanan gelişmeler başta insanların, sonrasında çocukların kendilerine özgü hakları olabileceği düşüncesini ortaya çıkarmıştır (Ayhan, 2021: 13; Dirican, 2018: 43; Karakuş Öztürk, 2017: 265). Orta Çağ'ın aksine Modern Çağ'da saf ve temiz bir varlık olarak kabul edilen çocuğun (Uğur, 2022: 11) yetişkinlerden farklı ihtiyaçları ve eğlence anlayışları olduğu düşüncesi, Modern Çağ'da toplumsal hayata yansımış ve okullaşmanın da artması ile çocuklara özgü alanlar oluşturulmuştur. Çocukların ailelerin odağı hâline geldiği bu çağda çocuklara yönelik sosyal politikalar uygulanmıştır. Özellikle 20. yüzyılın başlarında dünya savaşlarının ve bu savaşlar sonrası meydana gelen toplumsal olayların sonucunda kimsesiz, yoksul ve evlilik dışı doğan çocukların sayısında artış olması üzerine çocuklar ile ilgili politikalar çeşitlendirilmiştir. Bununla birlikte çocuk hukuku üzerine çalışmalar da artmış ve çocuk hakları konusunda gelişmeler yaşanmıştır. Öyle ki bu çalışma ve gelişmelerin 20. yüzyılın "Çocuk Yüzyılı" olarak ilan edilmesinde büyük payı olmuştur (Akyüz, 2010: 17; Akyüz, 2018; Çarıkcı, 2019: 27). Geleceğin temsilcileri olan çocuklara verilen değerler çağlar içerisindeki serüveni, bir yüzyıla çocukların isminin verilmesi ile doruk noktasına ulaşmıştır.

Çocuklara özgü hakların olması gerektiği ilk kez 1918'de Amerika'da gerçekleşen bir iş konferansında dile getirilmiştir. Söylemlerle çıkılan çocuk haklarını koruma yoluna belgelerle devam edilmiştir. Çocuk hakları ile ilgili hukuki kimlik taşıyan ilk belge; Milletler Cemiyeti tarafından hazırlanan, 1924 yılında imzalanan 'Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'dir. Savaş sonrası hazırlanan bu Bildirge, tüm çocukları savaşın olumsuz etkilerinden korumak adına onları toplumun diğer fertlerinden ayrı bir konuma yerleştirmiştir (Ayhan, 2021: 19). Bildirge'nin içeriğini çocukların temel ihtiyaçları ve bilişsel gelişimleri gibi konular oluştururken Bildirge'de, çocukların sahip olduğu ve çevresi tarafından da gözetilmesi gereken hakları ele alınmıştır (Çarıkcı, 2019: 33-35; Uğur, 2022: 12-13). Milletler Cemiyeti ikinci bir dünya savaşını önlemekte yetersiz kalmış olsa da çocuklar için attığı bu adım ülkelerin bir noktada uzlaşmasını ve birlik olmasını sağlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın yaşanmasıyla birlikte etkisini kaybeden Bildirge, 1948 yılında İkinci Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi adı ile revize edilmiş ancak bu Bildirge de hedeflenen sonuca ulaşamamıştır. 1959 yılında ise BM tarafından İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi (İHEB) de göz önünde bulundurularak ve engelli çocuklar da Bildirge'ye konu edilerek 'BM Çocuk Hakları Bildirgesi' ilan edilmiştir (Karaman Kepenekci, 2012; Uğur, 2022: 13). Bu Bildirge ile tüm dünya çocuklarının din, dil, ulus, renk fark etmeksizin eşit olduğuna ve hepsinin özgürlüğün, refahın, barışın ve hoşgörünün hâkim olduğu bir ortamda; ruhsal, fiziksel, zihinsel ve ahlaksal açılarından sağlıklı bir çevrede yetişme hakları olduğuna, çocukların emek sömürsünden korunması gerektiğine vurgu yapılmıştır (BM ÇHB,

1959). Bu iki bildirgenin de herhangi bir yaptırımını olmamasına rağmen bildirelerin çocuk haklarını uluslararası alanda belgelere taşımış olmaları önemli görülmüştür.

Uluslararası alanda çocuk hakları üzerine yaşanan gelişmeler Türkiye'ye 'Türk Çocuk Hakları Bildirisi' ile yansımıştır. TÇHB, 1963 yılında BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Türkiye Milli Komisyonu 7. Genel Kurulu'nda kabul edilen altı maddelik bir bildirdir (Atanır, 2019: 213). Bildiride tıpkı uluslararası bildiri ve sözleşmelerde olduğu gibi çocuğun yetiştirilme ortamına, zorunlu eğitimine, çalıştırılma yasağına ve kendini geliştirmesi konularına değinilmiştir (TÇHB, 1963). Bununla birlikte 1983 yılında çıkarılan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile korunmaya, yardıma ve bakıma ihtiyacı olan çocukların sosyal hizmet kuruluşları tarafından bakımlarının üstleneceği ve çocukların kendilerini geliştirip gerçekleştirebilecekleri ortamların devlet tarafından sağlanacağı belirtilmektedir. Çocuklara yönelik sosyal hizmet kuruluşları; Kreş ve Gündüz Bakımevleri, Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları'dır (www.mevzuat.gov.tr/). Böylelikle çocuklar sağlıklı, temiz ve güvenli bir çevrede büyüüp gelişim gösterebileceklerdir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin uluslararası alanda yürütülen çocuk hakları çalışmalarına destek olmasıyla birlikte kendi ülkesindeki çocuklar için özel bir bildiri yayımlaması Türkiye'de çocuklara verilen önemi göstermektedir.

Çocuk hakları ile ilgili yayımlanan en kapsamlı belge BM Genel Kurulu'nca 1989 yılında hazırlanıp aralarında Türkiye'nin de (Türkiye sözleşmeyi 1990'da imzalamış, 1995'te onaylamıştır) bulunduğu 187 ülke tarafından imzalanan 'Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'dir. Bu Sözleşme çocuk haklarını doruk noktasına ulaştıran bir gelişmedir (Dağ vd., 2015; 3). Çocukların medeni ve toplumsal haklarının da işlendiği hayatta kalma, gelişme, korunma ve katılım olmak üzere dört bölüm; 54 maddeden oluşan sözleşme, çocuk hakları ile ilgili uluslararası alanda bağlayıcı ilk belge olma özelliğini taşımaktadır (BM ÇHDS, 1989). BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme çocuğun yararını gözetmekte, çocuğun aidiyetine önem vermekte ve çocuklara yol gösterme konusunda ailelere görev düştüğüne vurgu yapmaktadır.

1.2.2.2.Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk Suçluluğu ile İlgili Düzenlemeler

İnsan yapısı ve yaratılışı gereği hata yapma ve suç işleme eylemlerini fikren düşünebilme, fiilen gerçekleştirebilme güdüsüne sahiptir. Çocuklar ise doğru-yanlış, iyi-kötü gibi kavramları tam manasıyla içselleştiremedikleri için ailenin veya çevrenin yönlendirmesiyle suç oluşturabilecek eylemlere karışabilme hatta suç sayılan eylemi doğrudan kendisi meydana getirebilme potansiyeline sahiptir. Bu sebeple çocuklar için suçlu demek yerine; suça sürüklenmiş ya da suça karışmış çocuk

tabirleri kullanılmaktadır. Etik olduğu düşünülerek makalede suça sürüklenmiş çocuk kavramının kullanılması tercih edilmektedir.

Çocukluk olgusunun tarihsel gelişimine bakıldığında çocukların toplumda uzun süre yer edinemediği görülmüştür. Dolayısıyla İlk Çağ ve Orta Çağın ortalarına kadar çocuk suçluluğu kavramından bahsetmek güçtür. Bu dönemlerde de çocukların suça sürüklenmesi söz konusu olmuştur. Ancak Sanayi Devrimi sonrasında toplumda oluşan eşitsizlik, kıtlık, olumsuz koşullar suça sürüklenmiş çocuklar hakkında daha açık konuşulmasını olanaklı kılmıştır. Çocuk suçluluğu kavramını ilk kez 18. yüzyıl düşünürlerinden Papa XI. Clemens kullanmıştır. Modern Çağa gelindiğinde çocuk suçluluğuna dair cezalar öngörülerek hukuki dayanaklı yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır (Toğuç, 2021: 36-37).

Çocuk hukukunun uluslararası alanda gelişmesinde önemli yeri olan BM, çocuk suçluluğunu da aynı özenle düzenleyerek bu konudaki mevcut konumunu korumaktadır. BM'nin ilk olarak Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında BM Asgari Standart Kuralları'nı (Pekin Kuralları) kabul ettiği görülmektedir. Pekin Kuralları'nda suça sürüklenen çocuklara farklı coğrafyalarda aynı düzeyde hukuki işlemlerin uygulanması adına yargı sistemlerinde ortak bir düzenin benimsenmesi ve yargı makamlarının çocukla ilgili donanımına sahip kişilerden oluşturulması önerilmektedir. Tabii ki Kuralların birincil amacı çocukların refahını sağlamak ve suça sürüklenmelerini önlemektir. Bununla birlikte Kurallar çocukların ıslah edilmesi, suç ve ceza arasında orantılılığın sağlanması amaçlarını da gütmektedir (Aslan, 2008: 90-92). Böylelikle çocuklar fırsatlardan eşit şekilde yararlanma imkânına ve aynı düzey yaptırımlara tabii olma eşitliğine sahip olmuştur.

BM 1990 yılında ise Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları'nı (Havana Kuralları) yayımlamıştır. Özgür yaşamak temel insan haklarından olmakla beraber çocukların da özgürlüklerinden yoksun bırakılmaları en son alınacak tedbirdir. Havana Kuralları'nda bir çocuğun ancak Pekin Kuralları'nda bahsi geçen suçlarda ve usullerce özgürlüğünden yoksun bırakılabileceği yazmaktadır. Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukları korumakla birlikte hüküm giyen çocukların yetişkinlerle aynı hapisanelerde bulunmalarını sağlamak ve beraat eden çocukları tekrar toplumla bütünleştirmek de Kuralların hedefleri arasındadır (Havana Kuralları, 1990; Toğa, 2021: 62).

Yine aynı tarihte çocukların suça sürüklenmesini önlemek ve bu konuda tedbirler almak amacıyla Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri yayımlanmıştır. Riyad İlkeleri olarak da anılan bu belgede her çocuğun temel insan haklarına sahip olduğu belirtilerek özellikle çocukların ücretsiz eğitim alma hakkı vurgulanmıştır. İhmal ve istismar edilen çocukların her

koşulda korunması gerektiği ve çocuğun yararının gözetilmesinin temel amaç olduğu belirtilmiştir. İlkeler ile çocuk adalet sisteminin düzenlenmesi ve suça sürüklenen çocukların toplumla bütünleşmesine yönelik çalışmalar yapılması önerilerinde bulunulurken suça sürüklenen çocuklar için verilen mücadelenin ulusal, bölgesel ve uluslararası boyutlarda olmasının zorunlu hale geldiğini dile getirilmiştir (Riyad İlkeleri, 1990). Çocukların gerek haklarının korunmasında gerek suça sürüklenmelerinin önlenmesinde vicdani ve hukuki desteğe ihtiyaçları vardır. Uluslararası alanda ilkeler hazırlanarak kendini gösteren bu destek ülkemizde kanunlarla sağlanmıştır.

İlkelerde bahsi geçen çocuk adalet sisteminin düzenlenmesi konusu Türkiye’de kendini 2005 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile göstermiştir. Ancak bundan önce 2004 yılında yayımlanan TCK’nın 31. maddesinde suçu işleyen çocuk olması hali düzenlenmiştir. Kanuna göre 12 yaşını doldurmamış çocukların ceza ehliyeti yoktur. Ancak 12 yaşından küçükler için de çeşitli güvenlik tedbirleri uygulanabilmektedir. 31. maddede 12-15 ve 15-18 yaş aralıklarında suç işleyen çocuklar için gerçekleştirdiği fiilin sonuçlarını algılama yetisine göre cezalarda çeşitli indirimler öngörülmektedir (TCK, 5237/31). Türkiye’nin de kabul ettiği BM’nin suça sürüklenmiş çocuklar ile ilgili belirlediği ilke ve kurallarda en son tedbirin çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılması olmasına karşılık TCK’da suça sürüklenmiş çocukların cezaları arasında ağırlaştırılmış müebbetin yer alması eleştiriye açık bir konudur.

Türk mevzuatında ilk defa suça sürüklenmiş çocuk kavramının yer aldığı 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile suça sürüklenen veya korunmaya ihtiyacı olan çocukları ve onların haklarını korumak amaçlanmıştır. Kanun’da koruyucu ve destekleyici tedbirler başlığı altında korunmaya ihtiyacı olan çocuğun ailesi tarafından veya çeşitli kurum ve kuruluşlarca; Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na hangi durumlarda ve hangi usullerle başvurulabileceği düzenlenmiştir. İkinci kısımda suça sürüklenen çocukların soruşturulması ve kovuşturulması konuları açıklanırken üçüncü kısımda çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkileri ile Cumhuriyet Savcılığı ve kolluk kuvvetlerinin çocuk suçluluğundaki rolleri işlenmiştir. Son kısımda ise çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması başlığı yer almıştır (5395 sayılı Kanun; Topçuoğlu, 2014). Çocuğun suça karışmasını önlemeye yönelik tedbirlerden ziyade suça karışmış çocuğu koruma odaklı olan 5395 sayılı Kanun’un çocukların yüksek yararını gözeterek düzenlenmiş olan cezai işlem sürecini açıkladığı görülmüştür.

1.2.3.Çocuk Suçluluğunun Nedenleri

Çocukları suça iten nedenler hukuksal, psikolojik ve sosyal temeller üzerinde türemekte olup bireysel, çevresel ve sosyo-ekonomik nedenler şeklinde sınıflandırılmaktadır (Özdemir Can, 2018: 23).

Araştırmada örnek olayların analizi sonucu çocuğu suça iten nedenler; bireysel nedenler, ailevi nedenler, okul ve arkadaş grubu, sosyo-ekonomik nedenler şeklinde temalaştırılmıştır.

Suçta sürüklenen çocukların bireysel özellikleri onların suça sürüklenmelerindeki bireysel nedenlerden biridir. Sorunlarla baş edebilme, öğrenme isteği, sabretme direnci, öfke kontrolü, sevgi ve saygı kavramlarının benimsenmesi gibi pek çok faktör çocuğun suça sürüklenmesine sebep olan bireysel nedenlere giden yolu açar (Çabuk, 2022).

Çocuğu suça sürükleyen bireysel nedenlerden bir diğeri de sağlık durumu ile ilgili olup çocuklarda zekâ geriliğinin bulunması halidir. Zekâ geriliği bulunan çocuklar diğer çocuklara nazaran çevrelerinden çok daha kolay etkilenebilirler (Toğuç, 2021: 47). Aynı zamanda bu çocuklar davranışlarının suç teşkil edebileceğini algılamakta diğer çocuklara kıyasla güçlük çekerler.

Çocuğun yetişip büyüdüğü aile ortamı, onun karakterinin oluşmasındaki etki gücü yüksek, önemli bir etmendir. Çünkü çocuğun ilk sosyalleşme yeri ailesidir. Çocuklarına rol model olan ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki yeterlilikleri, sevgiyi hissettirebilme ve paylaşabilme kabiliyeti, çocuğa yönelik tutumları, çocukla iletişimi, çocuk bakımı konusundaki bilgi ve becerileri çocuğun yetiştiği ortamın profilini çizer. Çocuğun yetiştiği aile ortamı ise çocuğun suça sürüklenmesi ile doğrudan ilişkilidir (Çabuk, 2022: 134). Ailenin öğrenim durumu, ailedeki kardeş sayısı, ailenin yaşantısı ve disiplin uygulaması, ailenin ekonomik durumu gibi birçok etmen de çocuğun aile faktörü kaynaklı suça sürüklenme nedenleri arasındadır (Acar vd., 2015). Yapılan araştırmalara bakıldığında aile yapısı ve bütünlüğü bozulmuş olan çocukların diğer çocuklara kıyasla daha fazla duygusal ve davranışsal sorunları bulunduğu ve daha fazla suça sürüklendiğinin tespit edildiği görülür (Çabuk, 2022; Karataş vd., 2020; Öter, 2018).

Bununla birlikte aile bireyleri arasında daha önce suç işlemiş veya suça meyilli kişilerin bulunması çocukların suça sürüklenmelerinde etkili olan bir diğer faktördür. Zira çocuklar ailede öğrenme yolu ile birtakım beceri ve yetenekler kazanırlar ve bir yaşından itibaren de ebeveynlerini taklit etmeye başlarlar (Yağbasan, 2010: 68).

Çocuğun ikinci sosyalleşme yeri okul ve arkadaş grubudur. Çocuğun suça sürüklenmesindeki çevresel nedenlerden biri olan okul, çocukların ailesine ve vatanına yararlı bireyler olmaları ve kendilerini gerçekleştirebilmeleri yönünde eğitim veren bir kurumdur. Çocuğun okula ilgisinin azalması veya okula gitmeyi kendisinin yetişmesinde bir gereklilik olarak görmemesi çocukları suça meyilli hale getirebilir. Ayrıca çocukların okul başarısı düştükçe suça sürüklenmeye açık hale geldiğinden bahsedilir (Toğa, 2021: 54). Zira okul dengelenmiş bir sosyal çevredir. Çocuk okul aracılığıyla sosyal aktivitelere katılır ve deneyim ortamını genişletir (Erkul, 2012: 97-98). Çocuklar okulda kitabi ve

ahlaki bilgiler öğrenmenin yanı sıra iletişim kurmayı, sosyalleşmeyi de öğrenir, çeşitli beceriler kazanırlar. Bu sebeple çocuk gelişiminde etkili olan faktörlerin bir arada ve dengeli bir şekilde sunulmasını sağlayan okul ortamı, çocukların suça sürüklenmesini önlemede güçlü bir etkidir. Böylece çocuklar kendilerini suç işlemekten veya suça meyilli hale gelmekten koruyabilirler.

Çevresel nedenlerden arkadaş grubu ise çocukların birbirlerini örnek almaları veya birbirlerine öykünmeleri açısından sorun teşkil eder. Daha önce de değinildiği gibi çocuk yaşta bireylerin yanlış, kötü ve suç içerikli davranışları ayırt etme gücü yetişkinlere göre daha azdır. Bu sebeple olumsuz davranışlarının muhakemesini yapamayan çocuk, diğer arkadaşları tarafından taklit edilebileceğinin de farkında değildir.

Çocukların erken yaşlardan itibaren sokakta yaşamak veya sokakta çalışmak zorunda kalması ya da zorla çalıştırılması çevresel nedenler arasında sayabileceğimiz suça sürüklenme nedenlerindedir. Diğer çocuklara kıyasla sokak ortamında bulunan çocuklar daha kolay ve hızlı bir şekilde suça sürüklenir. Çünkü sokak ortamında yaşayan çocuklar çeşitli çete ve gruplar tarafından hukuka aykırı işlerde kullanılabilir. Genellikle temel eğitim seviyesinde olan bu çocuklar yönlendirilmeye ve suç eğilimi kazandırılmaya açıktır. Yine bu çocukların diğer çocuklara kıyasla uçucu ve uyuşturucu madde kullanma ihtimali yüksektir. Bu ihtimalin yüksek olma nedeni çocukların buldukları çevrede bu maddeleri tüketen kişilerin çok sayıda olması ve bu kişiler tarafından çocukların madde kullanımına özendirilmesi veya zorlanmasıdır (Güngör, 2008).

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte gelişme gösteren kitle iletişim araçları küresel çapta bilgi edinme ve haber alma kaynaklarından biridir. Kitle iletişim araçlarının toplum üzerinde özellikle çocuklar üzerinde olumlu etkileri olduğu kadar olumsuz etkileri de vardır. Çocukların kitle iletişim araçlarında izledikleri veya dinledikleri yayınlara filtreleme yapılması ve çocukların kitle iletişim araçlarını aile denetimi altında kullanmaları önemlidir. Çünkü yapılan araştırmalarda şiddet ve olumsuz davranışlar içerikli yayınlar izleyen veya okuyan çocukların şiddete meyilli olduğu, saldırgan tavırlar sergilediği, öfkelerini kontrol edemediği, tahammül ve sabır eşiğinin düştüğü, zamanla hoşgörü ve saygı erdemlerini kaybettiği ve iletişim kurmakta güçlük çektiği saptanmıştır (Dilber, 2014). Kitle iletişim araçlarının çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri düşünüldüğünde kitle iletişim araçlarının çocukları suça sürüklenmeye açık hale getiren çevresel nedenlerden biri olduğu görülür.

Çocukların suça sürüklenmesinde sosyo-ekonomik nedenlerin de etkisi vardır. Çocuğun yoksulluk içinde yetişmesi; onun temel ihtiyaçlarının karşılanmamasına neden olur, dolayısıyla çocuğun kişilik özelliklerinin şekillenmesi üzerinde olumsuz etkilere sahiptir. Sanayileşme ile başlayan kentleşme ve gecekondulaşma hareketi de kentlerde nüfus artışına neden olmuş ve asayişin sağlanmasını

güçleştirmiştir. İşsizliğin artması, gelir dağılımında adaletsizlik, gecekondulaşma sonucu yaşanan kültürler arası çatışma aile yapısını ve yaşam tarzını etkilemiş; mutsuz, doyumsuz ve bencil bireylerin yetişmesine ortam hazırlamıştır. Böyle bir ortamda çocukların suça sürüklenme ihtimali yüksektir. Bu ortamın oluşmasında kırdan kente yaşanan göç hareketleri de pay sahibidir. Çocuklar için ani değişen ortam onlarda kimlik sorunun oluşmasına yol açabilir, devamında onları suça meyilli hale getirebilir (Yardımcı, 2020: 88-92).

Çocukların genellikle yakın çevrelerinden ve toplumdan etkilenmeleri, etki altında kalmaları veya zorla suça itilmeleri sebebiyle suça karıştıkları görülür. Kişilik özelliklerinin ve karakterinin oluştuğu çocukluk yaşları bireylerin dışarıdan bilgi, beceri ve davranışları örnek almaya açık olduğu yaşlardır. Kötü koşullar ve ahlakı yozlaşmış toplumlar içinde yetişen çocukların bu ortamlardan olumsuz etkileneceği aşikârdır. Bu sebeple ‘suç işleyen çocuk yoktur suça sürüklenen çocuk vardır’ anlayışı; çocukların birçok hakkının ihlal edildiği, tasvip edilmeyen yaşam tarzlarına dayandığı söylenebilir.

2.SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR İLE İLGİLİ ÖRNEK OLAYLARIN İNCELENMESİ

Türkiye’de vuku bulan çocukların karıştığı suçlar, değerlendirci örnek olay incelemesiyle ele alınmış ve ‘suçun neden ve nasıl işlendiği’ soruları temelinde örnek olaylar incelenmiştir. Örnek olaylar, devletin varlık amaçlarından biri olan ‘vatandaşlar için sağlıklı, güvenli ve huzurlu bir yaşam alanı tesis etme ve bu alanı koruma’ düsturu doğrultusunda; suça karışmış çocukların ülkemizdeki mevcut durumunu ve suç türlerini ortaya koyması kriterleri göz önünde bulundurularak seçilmiştir. ‘Çocuk suçluluğu’, ‘suça sürüklenen çocuklar’, ‘suça itilen çocuklar’ ve ‘suça karışmış çocuk’ kavramları taratılarak gazete haberlerinden SSC’yle ilgili sekiz örnek olay, SSC’nin rehabilite edilmesine yönelik yapılan uygulamalardan üç örnek olay seçilmiştir. Ayrıca bazı ülkelerdeki SSC’ye yönelik uygulamalar incelenmiş ve öneriler kısmında sunulmuştur.

Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) Ağustos 2022 yılında yayımladığı verilere göre 2021 yılında güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların karıştığı olay sayısı 499.319’dur. Bu sayıdan 132.943’ü suça sürüklenen çocuk adı altında birimlere getirilmiştir. 132.943 çocuktan 95.755 çocuğun dosyası 2021 yılında yeni açılan dosya olarak ceza mahkemesine gönderilmiştir. 2020 yılında bu sayı 88.654; 2019 yılında 117.001; 2018 yılında ise 106.039’ dur (www.tuik.gov.tr).

Tablo 1: 2010-2021 Yılları Arası Suça Sürüklenen Çocuk Sayısı, Yıl İçinde Ceza Mahkemesine Gönderilen Çocuk Sayısı ve Hapis Cezası Verilen Çocuk Sayısı

Yıl	Suça Sürüklenen Çocuk Sayısı	Yıl İçinde Ceza Mahkemesine Gönderilen Çocuk Sayısı	Hapis Cezası Verilen Çocuk Sayısı
2010	83 393	47 386	5 950
2011	84 916	49 792	6 386
2012	100 831	54 934	7 608
2013	115 439	67 145	9 816
2014	117 486	168 617	26 745
2015	133 662	162 684	30 996
2016	148 523	124 863	27 057
2017	140 692	105 391	24 374
2018	152 011	106 039	28 309
2019	168 250	117 001	29 078
2020	114 038	88 654	20 236
2021	132 943	95 755	32 131

Kaynak: Tablo TÜİK ve Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü verileri kullanılarak araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1'e bakıldığında güvenlik birimine suça sürüklenmiş çocuk olarak getirilen çocukların sayısı nüfusa oranlandığında, bir önceki yıla göre 2017 ve 2020 yılları hariç diğer yıllarda SSC'nin sayısında artış olduğu görülmüştür. Yıl içinde ceza mahkemelerine gönderilen çocukların sayısında ve hapis cezası verilen çocukların sayısında ise dalgalanmalar olduğu görülmektedir.

TÜİK 2022 verilerine göre suça sürüklenen çocuklara isnat edilen suç türleri; öldürme, yaralama, cinsel suçlar, tehdit, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, konut dokunulmazlığının ihlali, hakaret, hırsızlık, yağma, mala zarar verme, genel ahlaka karşı suçlar, çevreye karşı suçlar, görevli memura mukavemet, adliyeye karşı suçlar, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanmak, satmak ve satın almak, toplumsal olaylar, pasaport kanununa muhalefet, aile düzenine karşı suçlar, bilişim suçları, dolandırıcılık, kamu sağlığına karşı suçlar, genel tehlike yaratan suçlar, göçmen kaçakçılığı ve diğerleridir. TÜİK tarafından derlenen çocuklara isnat edilen suç verileri incelendiğinde tüm yıllarda ilk iki sırada 'yaralama' ve 'hırsızlık' suçlarının yer aldığı görülmektedir. Devamında ise sırasıyla toplumsal olaylar, cinsel suçlar, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma, satma ve satın alma, tehdit gibi suçlar gelmektedir (www.tuik.gov.tr).

2.1. Örnek Olay 1: 16 Yaşındaki Bir Çocuğun Arkadaşını Öldürmesi

16 yaşındaki R.A. arkadaşı Y.Ş. ile bilgisayar oyunu yüzünden telefon üzerinden tartışmıştır. İlerleyen günlerde iki arkadaşın bir araya gelmesi ile tartışma yüz yüze yapılmaya başlanmış ve R.A. cebinden çıkardığı çakı ile arkadaşını üç yerinden bıçaklamıştır. Olay sonrası etraftan yardım isteyen R.A. arkadaşının yaralı bölgelerine kendisinin de tampon yaptığını ifade etmiştir. Ancak Y.Ş. kaldırıldığı hastanede yaşamını yitirmiştir. Bunun üzerine R.A. ‘çocuğu kasten öldürme’ suçundan tutuklu yargılanmıştır (Emen, 2018).

Gazete haberindeki olay, 16 yaşındaki bir çocuğun cebinde çakı taşıması ile aile denetiminin yeterince sağlanmadığını, çocuğun arkadaşını yaraladıktan sonra etraftan yardım istemesi hatta kendisinin müdahalede bulunması duygularını kontrol etmekte zorlandığını göstermektedir. Ancak bu zorlanışı ergenlik döneminin getirmiş olduğu ruhsal ve hormonal değişikliklerin tetiklediği düşünülmektedir.

2.2. Örnek Olay 2: Üç Çocuğun Sigara Vermediği Gereğiyle Bir Arkadaşlarını Öldürmesi

15 yaşını henüz doldurmamış olan üç arkadaş, 16 yaşındaki M.M.P. adlı şahıstan sigara istediklerini ve M.M.P.’nin sigara vermek istememesi üzerine zor kullandıklarını ve en nihayetinde de M.M.P.’nin ölümüne sebep olduklarını ifade etmişlerdir. Üç çocuk ‘kasten adam öldürme’ ve ‘yağma’ suçundan her biri 17 yıla varan hapis cezasına; ‘kasten yaralama’ suçundan ise adli para cezasına çarptırılmıştır (Sever, 2018).

Bu olayda üç arkadaşın birlikte suç işlemesi veya birbirlerini suça teşvik etmesi çocukları suça iten çevresel nedenleri kolaylaştıran durumsal faktörlere, çocukların zararlı madde temini için zor kullanmaları çocukları suça iten çevresel nedenlere örnek teşkil etmektedir. Bu olayda arkadaş ortamının ve akran grubunun suça sürüklenme üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca çocukların zararlı madde kullanması ailenin çocuklar üzerindeki denetiminin yetersizliğini de göstermektedir.

2.3. Örnek Olay 3: Çocukların Bir Örgüt Tarafından Hırsızlık Yapmaya Zorlanması

İzmir ve İstanbul’da faaliyet gösteren bir suç örgütünün yaşları 10 ila 16 arasında değişen çocuklara hırsızlık yaptırdığı tespit edilmiştir. Polisin gerçekleştirdiği baskın sonrası yedisi yetişkin dokuz kişi yakalanmıştır. Suça sürüklenen çocuk vasfında yakalanan iki kişi serbest bırakılırken beş kişi tutuklanmış, iki kişi adli kontrol şartıyla serbest bırakılmıştır (İzmir’de yaşları küçük çocuklara yankesicilik yaptıran suç örgütü çökertildi, 2020, Erişim: www.bolgegundem.com).

Gazete haberine bakıldığında çocukların yetişkinlerce istismar edildiği görülmektedir. Çocuklar suça kullanılarak “çocuk ticareti mağduru” durumundadırlar. Yani burada suça sürüklenen çocuklardan ziyade insan ticareti mağduru olan çocuklar habere konu edilmiştir. Aslında suça sürüklenen çocuklar

ile çocuk ticareti mağdurları karşılıklı etkileşim halindedir. Şöyle ki bu durumda olan çocukların sağlığı ve eğitimi tehdit altındadır. Çocuklar temel ihtiyaçlarını giderebilmek için tacirlerine bağımlıdırlar. Bu sebeple zamanla çocuklar suçun bir parçası haline gelmektedirler (Uslu Ak, 2022).

2.4. Örnek Olay 4: 10 Yaşındaki Bir Çocuğun 473 Suç Kaydının Bulunması

16 Mart-1 Nisan 2020 tarihleri arasında İstanbul Büyükçekmece’de beş farklı yankesicilik suçunun 10 yaşındaki B.G. tarafından gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. B.G. ile beraber B.G.’nin babası Süleyman G. ve annesi Sinem G. de yakalanarak takibe alınmıştır. Yapılan sorgulamalar sonucunda suça sürüklenen B.G.’nin çoğunluğu “yankesicilik, işyerinden hırsızlık, açıktan hırsızlık” olmak üzere toplam 473 suç; Süleyman G.’nin çoğunlukla “yankesicilik, dolandırıcılık, azmettirme, genel güvenliğin tehlikeye sokulması ve açıktan hırsızlık” olmak üzere toplam 53 suç; yine Sinem G.’nin de çoğunlukla “yankesicilik ve açıktan hırsızlık” olmak üzere toplam 50 suç kaydının bulunduğu ifade edilmiştir. Suça sürüklenen B.G. işlemlerinin tamamlanmasının ardından Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü’ne bağlı çocuk yurduna teslim edilirken, anne Sinem G. serbest bırakılmış, baba Süleyman G.’nin ise işlemlerinin devam ettiği belirtilmiştir (Alim Dalgıç, 2020).

Sabah Gazetesi’nin yayımladığı haberde suça sürüklenen çocuğun ve ailesinin suçu normalleştirdiği ve hayatlarının parçası haline getirdikleri görülmektedir. Çocuğun aile denetiminden uzak olduğu çıkarımında bulunmak mümkündür. Bununla birlikte ebeveynlerin suç geçmişinin bulunması ve devamında çocuğun aile bireylerini rol model olarak taklit etmesi suçun öğrenilen bir davranış olduğuna işaret etmektedir. Çocuk bir nevi ailesi tarafından suça teşvik edilmektedir. Aynı zamanda bu haber ‘çocuğun yetiştiği ortam onu suça hazırlar’ tezini somut bir şekilde doğrulamaktadır.

2.5. Örnek Olay 5: 14 Yaşındaki Bir Çocuğun 1 Haftada 11Ayrı Suç İşlemesi

Edirne Keşan’da gerçekleşen hırsızlık sonrası suç mahallinde 14 yaşındaki S.G. isimli şahsın parmak izi bulunmuştur. Daha önce de çeşitli hırsızlık suçlarından 60 gün ev hapsi alan S.G, verilen ev hapsi cezasına uymayıp tekrar yakalanarak gözaltına alınmıştır. Bir haftada toplam 11 hırsızlık suçu işlediği tespit edilen S.G. savcı talimatıyla Polis Merkezi Amirliğinden serbest bırakılmıştır (14 yaşındaki çocuk 1 haftada 11 ayrı suç işledi, 2020, Erişim: www.milligazete.com.tr).

Bu haberde defalarca suç işleyen, işlediği suçlar sonucu aldığı cezalara uymayan bir çocuk profili karşımıza çıkmaktadır. Bu profil bireysel suça sürüklenme nedenleri ile ailenin sorumsuzluğuna işaret etmektedir. Aile denetiminin etkili şekilde gerçekleşmemesi bu konuda ailenin zafiyeti olduğu fikrini uyandırmaktadır.

2.6.Örnek Olay 6: Bir Çocuğun Ailesinden Üç Kişiyi Öldürmesi

Ordu'nun Korgan ilçesinde gerçekleşen olayda 14 yaşındaki F.Y. annesini, babasını, ağabeyini ve anneannesini tabancayla vurarak annesinin, ağabeyinin ve anneannesinin ölümüne sebep olmuştur. Tokat'ta yaşayan aile fındık hasat zamanı Ordu'ya fındık toplamak için gelmiş ancak 14 yaşındaki çocuk fındık toplamayı sevmediğini ve fındık toplamak istemediğini söyleyerek bu olayı gerçekleştirmiştir. Olay sonrası yakalanan 14 yaşındaki F.Y. ailesinin aynı zamanda kendisine psikolojik baskı uyguladığını da belirtmiştir. F.Y. tutuklanarak cezaevine gönderilmiştir (Ordu Korgan'da 14 yaşındaki çocuk dehşet saçtı, 2021, Erişim: [www./m.sabah.com.tr](http://www.m.sabah.com.tr)).

18 yaşından küçükler çocuk olarak nitelendirilmekle beraber ortalama 12-19 yaş aralığı çocukların ergenlik dönemi olarak adlandırılmaktadır ve ergenlik döneminde çocuklarda duygu kontrolünün zorlaştığı bilinmektedir. Yukarıdaki olayda ailenin ergenlik döneminin getirdiği duygusal ve hormonal değişimlerin bilincinde olmadığı veya bu bilinçle hareket etmediği görülmektedir. Aynı zamanda bu olayda çocukları suça iten çevresel nedenleri kolaylaştıran durumsal özelliklerin olduğunu söylemek mümkündür.

2.7.Örnek Olay 7: 12 Yaşındaki Çocuğun Yasaklı Madde Alabilmek İçin Hırsızlık Yapması

Konya'da 14 işyerinde soygun yaptığı tespit edilen 12 yaşındaki T.T. gözaltına alınmış ve tutuklanmıştır. T.T.'nin daha önceden de yaklaşık 100 ayrı iş yerinden hırsızlık yaptığı ve çıkarıldığı mahkemece adli kontrol kararıyla serbest bırakıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Yapılan incelemeler sonucu babası İ.T.'nin de poliste hırsızlık suçundan kaydı bulunduğu tespit edilmiştir. Soruşturma sonrası T.T.'nin uyuşturucu bağımlısı olduğu ve hırsızlıkları da uyuşturucu madde alabilmek için yaptığı öğrenilmiştir. İfadesinde uyuşturucuyu bırakmak için tedavi olmak istediğini ve bu konuda kendisine yardım edilmesini beklediğini belirtmiştir (Karaca ve Yanık, 2020).

Haberdeki olay 'suç suçu doğurur' tezini doğrular niteliktedir. Çünkü yasaklı bir maddeyi kullanan çocuk, o maddenin temini için illegal yollara başvurmuştur. Babasının da suç kaydının bulunduğu bilgisi ile çocuğun suçun normalleştiği bir aile ortamında yetiştiği düşünülmektedir. Ailede suç geçmişi bulunan bir bireyin bulunması ve aile ortamının niteliği çocuğu madde kullanmaya ve beraberinde suça teşvik etmiş olabilir. Bununla birlikte suça sürüklenen çocuğun, suç geçmişine sahip babasını rol model aldığı ve suçun aileden öğrenildiği çıkarımında bulunmak mümkündür.

Zira yapılan araştırmalarda anne-baba tarafından sergilenen olumlu veya olumsuz tutum ve davranışların çocuklar tarafından örnek alındığı, hatta çocukların ilerleyen yaşlarda ebeveynlerinkine benzer davranışlar sergiledikleri saptanmıştır (Akbaba, 2011; Bal, 2004; Yavuzer, 1998). Ögel (1997) ve Malik (1931) suç geçmişi bulunan veya uçucu ve uyuşturucu madde kullanan ailelerin çocuklarının,

ailelerini rol model olarak zamanla suça sürüklendiklerini ve bağımlılık yapan madde kullandıklarını belirtmiştir.

2.8.Örnek Olay 8: Kadınların Çocuklara Hırsızlık Yaptırması

İstanbul Avcılar’da iki kadın yanlarına aldıkları iki kız çocuğu ile kafelere müşteri gibi girip müşterilerin çantalarını çocuklara çaldırtmıştır. Polis ekiplerince yakalanan yetişkin hırsızlardan Dilan B.’nin daha önce 54 kez; Ayçan U.’nun ise 55 kez benzer suçlardan gözaltına alındıkları tespit edilmiştir. Kendi suçlarına küçükleri de alet eden Dilan B. ve Ayçan U. adliye sevk edilmiştir (Zihni, 2022).

Çocuklar kavrama ve ayırt etme kabiliyetleri yetişkinlere nazaran zayıf olan bireyler oldukları için yetişkinler tarafından istismar edilmeye açıktır. Haberde de çocukların yetişkinlerce suça sürüklendiği ve çocuk ticareti mağduru oldukları açıkça görülmektedir. Suç faili insanların yanlarında bulunan çocukların, aile denetiminden uzak oldukları çıkarımında bulunmaktadır. Çocukların suça sürüklenmiş olmaları ise onların sağlıklı bir aile ortamına sahip olmadıklarını düşündürmektedir. Çocuklar bu tür insanlardan ve ortamlardan ailelerinin ilgisi ve denetimi sayesinde ve eğitim hayatlarına devam ederek, okulun sağlamış olduğu güvenli ortamda yetişerek uzak durabilirler.

2.9.Örnek Olaylar: Suça Sürüklenen Çocukların Yeniden Kazanılması

Türkiye Satranç Federasyonu ve Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü arasında yapılan işbirliği ile “Benim Hamlem Benim Geleceğim” başlıklı proje hayata geçirilmiştir. Projenin amacı suça sürüklenen çocuklara ve denetimli serbestlik tedbiri altındaki kadınlara satranç öğretmek hayata farklı açılardan bakabilmeyi ve farklı düşünme becerisi kazandırmayı amaçlamaktadır. Satranç sporunun seçilmesinin nedeni ise satrancın, çocukların ve kadınların kendilerini rahatça ifade edebildikleri bir spor olduğunun düşünülmesidir (Suça sürüklenen çocuklar ve kadın yükümlüler satranç öğreniyor, 2022, Erişim: www.trthaber.com).

Adalet Bakanlığı’na yürütülen Yargı Reformu Strateji Belgesi ve İnsan Hakları Eylem Planı’nda yer alan mağdur ve suç faillerinin uzlaştırılması ile suç faillerinin topluma kazandırılması uygulaması, Ardahan’da amacına hizmet etmiştir. Ardahan’da yaşlılarıyla kavga eden ve yaralama suçlarından haklarında şikâyet bulunan E.D, H.C, H.U, P.İ, Y.C ve A.S. adlı çocuklara soruşturma açılmıştır. Suçun uzlaştırma kapsamında olması sebebiyle mağdur, suça sürüklenen çocuklar ve onların aileleriyle yapılan müzakereler sonucu çocukların ikişer roman okuyup özetini çıkarmaları halinde şikâyetten vazgeçeceği üzerinde uzlaşma sağlanmıştır (Yaralamalı kavgaya karışan çocuklara roman okuma cezası, 2021, Erişim: www.karsmanset.com).

Düzce’ de kamu binasının inşaatından demir çaldığı için ‘açıktan hırsızlığa teşebbüs’ suçundan işlem yapılan 17 yaşındaki E.A. uzlaşma sağlanması ile ceza almaktan kurtulmuştur. Uzlaşma E.A.’nın bir yardım derneğinde (Düzce İhtiyaç Sahiplerine Yardım Derneği) iki hafta çalışmak şartıyla ceza almaktan kurtulması üzerine sağlanmıştır (Suça karışan çocuk uzlaşmayla topluma kazandırıldı, 2022, Erişim: www.anadolujansi.com).

Suçta sürüklenen çocukların toplumla bütünleşmesi onların potansiyel suçlu olma şüphesini ortadan kaldırdığı gibi onlara daha güzel ve kaliteli bir yaşam sürdürme fırsatı da sunmaktadır. Aynı zamanda suçta sürüklenen çocukların tekrar kazanılmasına yönelik yapılan çalışmalar toplumsal barışa da katkı sağlamaktadır.

3.GENEL DEĞERLENDİRME

3.1.Bulgular

Çocuklar uzun yıllardan beri kendilerini suç ortamlarında bulmakta ve bu ortamlarla mücadele ederek gelişimlerini sürdürmektedirler. Onlara bu suç ortamını hazırlayanlar; yetiştikleri ortam ve aile, eğitim-öğretim gördükleri okula ilgisizlik, yaşamlarını idame ettirdikleri çevre, vakit geçirdikleri arkadaş ortamı, içinde buldukları sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapıdır. Yapılan araştırmalar ve gazete haberlerinden derlenen örnek olaylar analiz edildiğinde çocukların suçta karışmalarında çoğunlukla çevresel nedenlerin, spesifik olarak aile faktörünün etkili olduğu görülmüştür. Özellikle ailenin çocuk üzerindeki denetiminin yetersiz olması ya da ailenin çocuğu suçta yönlendirerek istismar etmesi aile faktörünün etkili oluşunun nedenini açıklamaktadır. Aile faktörünü etkili kılan bir diğer neden ise yetersiz ebeveynliktir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı yerine getirmek zorunda oldukları sorumluluklar ve sağlamak zorunda oldukları şartlar vardır.

Bununla birlikte dönemsel özelliklerin çocukları suçta iten nedenleri kuvvetlendirdiği fark edilmiştir. İstismara daha açık olduğu dönem olarak 12 yaş altı çocukların, suçun normalleştirilerek çocuğun büyükler tarafından suçta teşvik edilebildiği; 12 yaş üstü çocukların ise ergenliğin getirdiği dönemsel özelliklerle örneğin kendini ispat etme davranışlarıyla norm dışı davranışlara yönelebildiği ya da duygularını kontrol edemeyerek şiddete meyilli davranışlar sergileyebildiği görülmüştür.

TÜİK’in yayımladığı suçta sürüklenen çocuk sayısı verilerinde 2010’dan 2017 yılına kadar sürekli bir artış olduğu; sayının 83.393’ten başlayarak 148.523’e kadar yükseldiği görülmektedir. 2017 yılında suçta sürüklenen çocuk sayısında yaklaşık 8.000 kişilik bir azalış olurken devam eden iki yılda bir önceki yıllara göre artış yaşanmıştır. 2020 yılında ise bir önceki yıla nazaran yaklaşık 54.000 kişilik bir azalış olmuştur. Bu azalışın nedeni 2020 yılında yaşanan Covid-19 pandemisine bağlanabilir. Zira karantinaların ve sokağa çıkma yasaklarının olması ile suç ortamlarının en aza indirildiği ve suçta

sürüklenilebilecek ortamların daha kontrollü yerler haline geldiği öngörülmektedir. 2021 yılının verileri ise bir önceki yıldan fazla olmakla beraber 132.943'tür (TÜİK, 2022, Erişim: www.tuik.gov.tr).

Çocukların sürükledikleri suçlar neticesinde hapis cezası hatta ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası aldıkları görülmektedir. 2010 yılında 83.393 çocuktan 5.950 çocuk; 2015 yılında 133.662 çocuktan 30.996 çocuk; 2020 yılında 114.038 çocuktan 20.236 çocuk ve 2021 yılında 132.943 çocuktan 32.131 çocuk hapis cezası almıştır. TÜİK verileri ve örnek olaylar incelendiğinde suça sürüklenen çocukların en çok 'yaralama' ve 'hırsızlık' suçlarından yargılandığı tespit edilmiştir (TÜİK, 2022, Erişim: www.tuik.gov.tr).

3.2.Öneriler

Çocuk suçluluğu ile mücadelede temel amaç çocuğun suça sürüklenmesini önlemektir. Bu sebeple öncelikle koruyucu önlemlerin alınması önem arz etmektedir. Çocukların ilk sosyalleştiği ve eğitim aldığı yer aile olduğu için ilk olarak aile kurumu üzerinde durulması gerektiği düşünülmüştür. SSÇ konusunda ailelere ve yeni evlenecek çiftlere danışmanlık sağlanabilir. Bununla birlikte bilinçli aile sayısının artırılması adına çocukların gelişim evreleri ve bu evrelerdeki ruhsal, fiziksel ve duygusal değişimleri hakkında seminerler düzenlenebilir. Çocukların sosyo-ekonomik nedenlerden ötürü suça sürüklendiği düşünüldüğünde aileler, çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde desteklenebilir. Çocukların sosyalleşip eğitim aldıkları ikinci kurum okuldur. Çocukların öğrenim haklarından mahrum bırakılmaması ve bunun takibinin sağlanması önemlidir. Çocukların eğitim hayatının sağlıklı bir şekilde devam ettiğinden emin olunduktan sonra onlara SSÇ konusunda okullarda seminerler düzenlenebilir, hatta SSÇ ders konusu olarak müfredata alınabilir. Ayrıca tüm okullarda suça sürüklenme ile mücadele ofisleri kurulabilir.

Çocukların suça sürüklenmesi konusunda verilen mücadele devlet-aile işbirliği temelinde gerçekleşirse daha uzun vadeli sonuçlar alınacağı düşünülmektedir. Çocukların toplumsallaştığı kamusal ortamların suça karışmalarını önleyecek şekilde tasarlanması önemlidir. Örneğin sosyal aktivitelerin ve spor aktivitelerinin yapıldığı alanlar artırılabilir, çocukların eğlenerek öğrenebileceği alanlar oluşturulabilir. Böylelikle çocuklar aklen ve bedenen enerjilerini sağlıklı ve faydalı alanlarda harcamış olacaklardır.

Çocuk suçluluğu ile mücadelede ikincil amaç işlenen bir suç sonrası çocuğu tekrar kazanmaya yönelik girişimlerde bulunmaktır. İncelenen örnek olaylarda, ülkemizde son yıllarda hafif suçlarda kitap okuyup özet çıkarılması halinde suçlunun affedilmesi şeklinde uzlaşmacı yöntemler uygulandığı görülmektedir. Bu yöntem referans alınarak suçların ağırlığına göre kademe kademe uzlaşmacı

uygulamalar bulunabilir. Böylelikle çocuklar hem orantısız cezaya maruz kalmamış hem de hiç ceza almayarak yaptıklarının yanlış olduğunun bilincine varmadan gelişimlerini tamamlamamış olacaklardır. Suça sürüklenen çocukları tekrar kazanmak için Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri Çocuk Destek Merkezleri'nin iller bazında uygulamaya koyulması gerekmektedir. Hatta suça sürüklenen çocuklar cezaevine girmek yerine Çocuk Destek Merkezleri'nde iyileştirilerek sosyal hayata kazandırılmalıdır.

Tüm bunlara ek olarak bazı ülkelerdeki SSÇ'yle ilgili uygulamalardan alabileceğimiz örnekler mevcuttur. Örneğin Hollanda'da bir çocuk ilk kez hırsızlık yapmışsa dört saat toplum yararına bir işte çalışmakla cezalandırılmakta ve bu gibi durumlarda suç siciline işlememektedir. Böylelikle çocuklar hem korunmakta hem de rehabilite edilmektedir. Bununla birlikte Hollanda'da SSÇ cezaevlerine ve uyuşturucu tedavi merkezlerine götürülerek onlara bu yerlerin nasıl yerler olduğu gösterilmekte ve anlatılmaktadır. Bu sayede çocuklar gerçeğe yüzleşmekte ve yaptıklarının idrakine daha kısa sürede varmaktadırlar (Akçura, 2019).

Çin'de ise suç işleyen çocukların ailelerinin cezalandırılmasını içeren bir yasa tasarısı (Aile Eğitimi Teşvik Kanunu) hazırlanmıştır. Tasarıda velilerin kınama cezası, eğitim programlarına katılma, para cezası ve gözaltı gibi uygulamalara tabii olacakları yazmaktadır. Ayrıca tasarı ailelerin; çocuklarının dinlenmesi, egzersiz yapması ve oyun oynaması gibi çeşitli aktivitelerde bulunmasını teşvik etmelerine de dikkat çekmektedir (Çin'de suç işleyen çocukların ebeveynlerinin cezalandırılması, 2021, Erişim: www.haberglobal.com.tr).

ABD'de ise sorunlu olarak görülen; uyuşturucu madde bağımlısı, okul düzenine uymayan, serseri davranışlar sergileyen öğrenciler için alternatif okulların açılması önerilmiştir. Öneri üzerine açılan beş okula giden öğrencilerin hâl ve hareketlerinde düzelmeler olduğu, madde kullanımını azalttıkları ve okulun kurallarını benimsedikleri gözlemlenmiştir. Diğer okullara devam eden çocukların ise suçlu davranışlarında herhangi bir değişiklik olmadığı üstüne üstlük arttığı saptanmıştır (Karaman Kepenekçi, 2000).

Bununla birlikte Amerika'da çocukların suça sürüklenmelerini önlemek için televizyon programlarından da yararlanılmaktadır. 1978 yılı yapımlı 'Scared Straiht' belgeselinden esinlenerek hazırlanan ve 2011-2015 yılları arasında televizyonda yayınlanan 'Beyond Scared Straight' televizyon programı, çocuk suçlarını konu edinerek çocukların suça sürüklenmesini önlemek üzerinedir. Bu programda çocuk suçlular gerçek hükümlülerle bir ila üç gün arasında vakit geçirmekte, bu süreç içerisinde çocuklar gerek hükümlüler tarafından gerekse polisler tarafından zorbalığa maruz bırakılmaktadır. Bölüm başlarında çocukların kaç yaşında olduğu, hangi suçtan dolayı hapse girdiği

bilgileri bir röportajla verilmekte ve devamında çocuklar parmaklıklar ardındaki hayatla baş başa kalmaktadır. Korkutulan çocuklar üç günün sonunda aileleri ile telefonda konuşarak suç işlemekten duydukları pişmanlığı dile getirip bir daha tekrarlanmayacağı konusunda söz verdikten sonra; bir aylık bir takip süreci ile serbest bırakılmakta ve suç çocukların sicillerine işlememektedir (www.SFlix.to). Tabi ki bu uygulamadan olumlu dönütler alındığı gibi bazı çocuklarda herhangi bir değişiklik olmamıştır. Çocukları hapisshaneden ve hapisshane ortamından korkutarak suç işlemekten vazgeçirmeyi amaçlayan programın büyük oranda amacına ulaştığı görülmüştür. ABD’de suç önlemede etkili olduğu belirtilen alternatif okul uygulaması ve televizyon programı yöntemi de Hollanda ve Çin’deki uygulamalar gibi ülkemizce örnek alınabilecek uygulamalardandır.

SONUÇ

Çocukların içinde buldukları gelişim evresi onların doğru algılama ve karar verme yetilerinin gelişmediği bir evredir. Özellikle ergenlik döneminde çocuklar, daha çok arkadaşlarına yönelmekte, arkadaşlarını çok değerli ve vazgeçilmez olarak görmekte ve bu hareketler doğrultusunda aileden uzaklaşma eğilimi göstermektedirler. Ailesi ile iletişimi kopuk olan ve aile denetiminden uzak çocukların uygun olmayan arkadaş çevresine girme ihtimali artmakta ve bu da çocukların suça sürüklenmesini kaçınılmaz hale getirmektedir. Çünkü çocuklar belli bir yaşa kadar istismar edilmeye ve çevrelerinden etkilenmeye açıktırlar.

Ergenlik döneminde ruhsal ve hormonal değişiklikler içinde olan çocukların, dönemsel özelliklerin de etkileriyle duygularını kontrol etmekte zorlandıkları görülmüştür. Yapılan araştırmalar ve örnek olaylar incelendiğinde toplumsallaşma sürecinde suçun normalleştiği ortamlarda çocukların suça daha fazla sürüklendiği ve daha fazla istismar edildiği kanısına varılmıştır. Çocukların suça karışmalarında onları suça iten bireysel nedenlerden çok çevresel ve sosyo-ekonomik nedenlerin etkili olduğu ve çevresel nedenleri kolaylaştıran durumsal özelliklerin bu etkiyi artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukların suça sürüklenmeleri ve suça karışmaları halinde müebbet hapis cezalarına kadar varan ağır cezalar almaları; onların özgürce yaşama haklarından korunma, gelişme ve katılma haklarına kadar birçok hakkının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Ülkemizde çocukların suça sürüklenmelerini önlemek adına atılan adımlar, maalesef suç sonrası cezaların ve iyileştirmelerin yapılması için atılan adımların gerisinde kalmaktadır. Son yıllarda yapılan SSÇ için rehabilite edici uygulamaların artarak devam etmesi önemlidir. Zira sağlıklı ve suçun normalleştiği ortamlarda yetişen ve istismara uğramış çocukların devlet tarafından koruma altına alınması ve sağlıklı toplumsallaşmalarının sağlanması çocuk hakları için gereklidir.

Philip Zimbardo'nun ortaya attığı James Wilson ve George Kelling'in geliştirdiği “*Kırık Camlar Teorisi*”nin de savunduğu gibi kamuya açık alanlarda düzenin ve asayişin bozulması başka bir takım bozulmalara neden olmaktadır. Fiziki çevredeki mevcut eksiklikler ve bozukluklar suç için uygun koşullar oluşturmaktadır. Yani suç düzensiz ve bozulmuş ortamlardan beslenmektedir (Yavuz, 2019: 41-42). Bu ortamları denetim altında tutmak ve ilk eksiklikle veya bozulmayla ikincisinin ve devamının gelmesini engellemek devlet ile birlikte tüm paydaşların işbirliğini gerektirmektedir.

Geleceğin mimarı olan çocuklara sağlıklı ve nitelikli bir gelecek sunmak için onların haklarını her aşamada gözetmek ve onlara her koşulda destek vermek devletin ve vatandaşların birlikte sorumluluk alması gereken konuların başında gelmektedir.

A Qualitative Research on Juvenile Delinquency in Terms of Human Rights

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Man, by nature, is an entity that wants to live freely and uses his mind in this direction and takes actions to ensure the continuity of his freedom. The adventure of humanity, from primitive societies to modern societies, is full of struggles for freedom, justice, peace, equality and independence. Although man is born as a free individual, he also has some rights by being born, and these rights are called human rights. Children's rights, which were created under the umbrella of human rights and had the opportunity to expand, also emerged as a result of the necessity of opening a special title in the legal field, since children have different perception and thinking abilities, physical and mental development than adults, despite of they include human rights. Having rights also leads to their violation. The most important violation of children's rights and the violation of rights that leads to the creation of a chain of rights violations is the event of delinquency of children. Eventough children are individuals in need of special attention and protection, especially certain age groups do not have the maturity and competence to seek or defend their rights.

With this study, it is aimed to determine the situation on juvenile delinquency in Turkey and to offer solutions for the problems by interpreting the findings. In this context, by scanning the archives, case studies of juvenile delinquency were compiled from newspaper news and analyzed with content analysis, and it was seen that the most important driving factor was the family factor-based delinquency, which is under the title of environmental reasons among the reasons that push the child to crime. In the study, which evaluated juvenile delinquency in the context of human rights, it was concluded that the family and the state are the most important actors playing a role in the prevention of juvenile delinquency. In some countries that can rise on the basis of family-state cooperation, practices related to juvenile delinquency are included and suggestions are made to prevent delinquency.

Method

When we look at the studies of Bozkurt (2021), Demirci (2021), Taşkın Hamarat (2019) and Yağbasan (2010) on juvenile delinquency, the reasons that push the child to crime are; spatial (urban), socio-economic, psychological, social, environmental, individual reasons. Studies have shown that social and environmental reasons, rather than individual reasons, lead children to commit crimes, and it has

been found that children mostly commit theft. Berber (2015), in his study with the idea that the fight against juvenile delinquency will be through policies; He mentioned that the fight against juvenile delinquency is perceived as a legal problem, not a social one, and for this reason, the problem of juvenile delinquency is tried to be solved by means of justice policy. However, Berber emphasizes that intervention to children in the process before committing a crime will be more appropriate than interventions and regulations in the criminal process after the crime is committed.

In this research, a relationship has been established between the state and the society that composes it, the individual forming the society, and his childhood process and social life. From the historical documents, agreements or contract texts of the data about the position and value of the child in the society from the first ages to the present; The historical method was used to obtain statistics on juvenile delinquency using the reports published by Turkish Statistical Institute (TUIK) and the Ministry of Justice, and the descriptive method was used by establishing a cause-effect relationship while revealing the importance of the subject.

This study has a theoretical nature and in the research, the situation has been determined through case studies and the subject has been embodied with case studies. By comparing juvenile delinquency on the basis of years, criminal statistics on which children are deprived of their liberty are also included and these statistics are evaluated in the context of human rights.

Findings And Results

When the case studies compiled from the researches and newspaper news were analyzed, it was seen that mostly environmental reasons, specifically family factor, were effective in the involvement of children in crime. Insufficient control of the family over the child or the inability to provide a healthy control explains the reason why the family factor is effective.

There is a continuous increase in the number of juvenile delinquency data published by TUIK from 2010 to 2017; It is seen that the number started from 83,393 and increased to 148,523. While there was a decrease of approximately 8,000 people in the number of juvenile delinquents in 2017, an increase was experienced in the following two years compared to the previous years. In 2020, there was a decrease of approximately 54,000 people compared to the previous year. The reason for this decrease might be attributed to the pandemic in 2020. Because with the quarantines and curfews, it is foreseen that the crime environments are minimized and the environments that might be dragged into crime become more controlled places. The data for 2021 are 132,943, although it is more than the previous year.

It is seen that children are sentenced to imprisonment and even aggravated life imprisonment as a result of the crimes they are dragged into. 5,950 children out of 83,393 children in 2010; 30,996 out of 133,662 children in 2015; 20,236 children out of 114,038 children in 2020 and 32,131 children out of 132,943 children in 2021 were sentenced to prison. When TUIK data and case studies are examined, it has been determined that juvenile delinquents are mostly prosecuted for 'injury' and 'theft' (TUIK, 2022).

Discussion

The stage of development that children are in is a stage in which their perception and decision-making abilities do not develop. For this reason, children are easy to being abused and affected by their environment until a certain age. Repeatedly, it has been observed that children who were in psychological and hormonal changes during this period had difficulty in controlling their emotions and exhibit aggressive behaviors due to the effects of periodic characteristics. When the researches and case studies are examined, it has been concluded that in environments where crime is normalized in the socialization process, children are more driven to crime and abused more. It has been concluded that environmental and social reasons are more effective than the individual reasons that push children to commit crime, and situational features that facilitate environmental reasons increase this effect.

KAYNAKÇA

- Acar, G. vd. (2015). “Aile ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi”, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, Poster Bildiri PS008, sayı:1, 651-656.
- Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, (2021). Adli istatistikler 2021.(20. 11. 2022)Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü (adalet.gov.tr).
- Akbaba, T. (2011). Kartal-Kadıköy Bölgesi Çocuk Suçluluğu Profili. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akçura, B. (2019, 2 Haziran). Çocukların suç işlemesinin önüne geçilebilir. *Milliyet*, <https://www.milliyet.com.tr>'den alındı.
- Akyüz, E. (2010). Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması, Pegem Akademi Yayınevi: Ankara.
- Akyüz, E. (2018). Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması Genişletilmiş 2. Baskı, Pegem Akademi Yayınevi: Ankara.
- Alabay, S. (2015). Türkiye’ de İdare İçindeki İnsan Haklarına İlişkin Birimlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muş.
- Alim Dalgıç, S. (2020, 2 Nisan). Yaşı 10 suç kaydı 473! Küçük suçlu ve ailesi yakalandı. *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr>'den alındı.
- Altıntaş, Ş. (2019). Türkiye’ de İnsan Haklarının Gelişimi ve Kurumsal Yapılanması: İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Aslan, M. (2008). “Çocuk Suçluluğu Hakkında Uluslararası Ve Ulusal Hukuk Düzenlemeleri”, Ankara Barosu Dergisi, 66(4), 88-96.
- Atanır, H. (2022). “Çocukluk Olgusunun Ve Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi”, Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi,2(2), 205-219.
- Ayhan, M. (2021). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Hazırlanan Çocuk Hakları Programının Ebeveynlerin Çocuk Hakları Tutumuna Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ay, H. ve Uçar, Ö. (2015). “Devletin Gelişim Süreci”, İşletme Fakültesi Dergisi, 16(2), 195-206.
- Bal, H. (2004). Çocuk Suçluluğu, Fakülte Kitabevi: Isparta.
- Berber, N. (2015). Türkiye’ de Çocuk Suçluluğu İle Mücadele Politikası Analizi: İstanbul Örneği, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Beyond Scared Straight. (2011-2015). Erişim: 11.03.2023, <https://www.SFlix.to>.
- BM Çocuk Hakları Bildirgesi, (1959). Birleşmiş milletler çocuk hakları bildirgesi. (25.10. 2022)BIRLESMIS MILLETLER ÇOCUK HAKLARI BILDIRGESI (maltepe.edu.tr).

- BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, (1989). Çocuk haklarına dair sözleşme. (17. 10. 2022)Çocuk Haklarına Dair Sözleşme metin | UNICEF.
- Bozkurt, B. (2021). Mekansal ve Sosyo-ekonomik Parametrelerin Çocuk Suçluluğu İle İlişkisinin CBS İle Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Çabuk, G. (2022). “Çocuk Suçluluğu Bağlamında Çocuğu Suça İten Nedenler”. Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi, 3(1), 129-143.
- Çarıkcı, S. (2019). Çocuk Hakları Eğitimi Programı’ nın İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Hakları Tutum ve Farkındalıklarına Etkisi. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çin'de suç işleyen çocukların ebeveynlerinin cezalandırılması. (2021, Ekim 19). *Haber Global*, <https://www.haberglobal.com.tr/>den alındı.
- Çocuk Koruma Kanunu, (2005). Çocuk koruma kanunu. (7. 11. 2022)1.5.5395.pdf (mevzuat.gov.tr).
- Dağ, H. vd. (2015). “Çocuk Haklarına Güncel Yaklaşım”, Çukurova Medical Journal, 40(1), 1-5.
- Demiray ve Eren, (2019). “Çocuk Suçluluğunu Etkileyen Muhtemel Faktörler: Suç Korkusu, Kentleşme Ve Aile Yapıları (Samsun İlkadım Ve Canik İlçeleri Örneği)”, Researcher: Social Science Studies, 7(4), 132-161.
- Demirci, F. (2021). Çocuk Suçluluğunu Etkileyen Psikolojik Faktörler ve Çocuk Suçluluğuna Karşı Psikososyal Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dilber, F. (2014). “Kitle İletişim Araçları ve Suç Olgusu”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16(Özel sayı 1), 60-66.
- Dirican, R. (2018). “Tarihi Süreçte Çocukluk Ve Çocuk Hakları”, Çocuk ve Gelişim Dergisi,2(2), 39-50.
- Emen, İ. (2018, Ağustos 31). Oyun cinayetini anlattı: önce bıçakladım sonra tampon yaptım. *Hürriyet*, <https://www.hurriyet.com.tr/>den alındı.
- Erkul, H. (2012). Eğitimden Kamu Yönetimine, Detay Anatolia Akademik Yayıncılık: Ankara.
- Erkul, H. (2023). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Ders Notları. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çanakkale.
- Güçlü, S. (2016). “Çocukluk Ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Hakları”, Sosyoloji Dergisi, Armağan Sayısı, 1-22.
- Güngör, M. (2008). “Evrensel Bir Sorun Olarak Çocuk Suçluluğu Ve Sokakta Çalışan Ve Yaşayan Çocuklar”, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(1), 25-43.
- Hançerli, S. vd. (Ed.). (2011). Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar, SABEV Yayınevi: Ankara.

- İncekaş, S. (2019). Hukukta Çocuğun Tanımı. (14. 02. 2022)Hukukta Çocuğun Tanımı » Adana Velayet Avukatı Saim İncekaş (av-saimincekas.com).
- İzmir’de yaşları küçük çocuklara yankesicilik yaptırın suç örgütü çökertildi. (2020, Haziran 24). *Bölge Gündem*, <https://www.bolgegundem.com>’dan alındı.
- Karaca, M. ve Yanık, T. (2020, 4 Haziran). 100 iş yerinden hırsızlık yapan çocuk bu kez de 14 iş yerini soydu. *DHA*, <https://www.dha.com.tr>’den alındı.
- Karakuş Öztürk, H. (2017). “Çocukluğun Tarihsel Gelişimi Üzerine Düşünceler”,İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı: 13, 253-276.
- Karaman Kepenekçi, Y. (2000). “Okullarda Suçun Önlenmesi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, sayı: 1, 153-163.
- Karaman Kepenekçi, Y. (2012). “Çocuk Haklarına Genel Bir Bakış”, Eğitimci Öğretmen Dergisi, sayı: 15, 33-36.
- Karataş, K. vd. (2020). “Ankara’ da Çocuk Suçluluğu: Emniyet Çocuk Şubeye Gelen Olgular Üzerinden Bir Değerlendirme”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi,24(1), 137-156.
- Karlı, Ü. (2021). İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye’ de Kurumsal Yapılanması. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Kurt, S. (2016). “Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler Ve Türkiye Uygulaması”, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi,16(36), 99-127.
- Malik, H. A. (1931). Türkiye’de Suçlu Çocuk, Hakimiyeti Milliye Matbaası: Ankara.
- Marshall, G. (2005). Sosyoloji Sözlüğü, (Çev:O. Akınhay ve D. Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları: Ankara.
- On dört yaşındaki çocuk bir haftada 11 ayrı suç işledi. (2020, Nisan 26). *Milli Gazete*, <https://www.milligazete.com.tr>’den alındı.
- Ordu Korgan’da 14 yaşındaki çocuk dehşet saçtı. (2021, Ağustos 28). *Sabah*, <https://m.sabah.com.tr>’den alındı.
- Ögel, K. (2002). Türkiye’de Madde Bağımlılığı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık: İstanbul.
- Öter, A. (2018). “Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenlerine Sosyolojik Bir Bakış (Antalya Örneği)”,21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi, 7(21), 739-769.
- Özdemir Can, S. (2018). Kamu Politikası Analizi Çerçevesinde Türkiye’ de Çocuk Suçluluğu İle Mücadele. Doktora Tezi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Püsküllüoğlu, A. (2007).Türkçe Sözlük, Can Yayınları: İstanbul.
- Riyad İlkeleri. (1990). Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin BM Yönlendirici İlkeleri (1.12.2022)Yayın Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri) (insanhaklariizleme.org).

- Sever, C. (2018, Ocak 9). Çocuk katillerin 15 yaşında olanına 17 yıl. *Hürriyet*, <https://www.hurriyet.com.tr>'den alındı.
- Sosyal Hizmetler Kanunu, (1983). 2828 sayılı Kanun, (05.08.2023). <https://www.mevzuat.gov.tr/>'den alındı.
- Suçta karışan çocuk uzlaşmayla topluma kazandırıldı. (2019, Mayıs 8). *Anadolu Ajansı*, <https://www.anadolujansi.com>'dan alındı.
- Suçta sürüklenen çocuklar ve kadın yükümlüler satranç öğreniyor. (2022, Kasım 30). *TRT Haber*, <https://www.trthaber.com>'dan alındı.
- T.C. Adalet Bakanlığı Hukuk Terimleri Sözlüğü. (2015). Suç Kavramı. (22.01.2022) <https://sozluk.adalet.gov.tr/>.
- T.C. Adalet Bakanlığı Hukuk Terimleri Sözlüğü. (2015). Hak Kavramı. (22.01.2022) <https://sozluk.adalet.gov.tr/>.
- Taşkın Hamarat, H. (2019). Kentleşme ve Çocuk Suçluluğu. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Toğa, H. (2021). Aile İlişkilerinin Çocuk Suçluluğu Üzerindeki Etkileri: Doğu Anadolu Bölgesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yalova.
- Toğuç, D. (2021). Türkiye' de Çocuk Suçluluğu: Tekirdağ İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Topçuoğlu, T. (2014). "Çocuk Suçluluğu Ve Gelişimsel (Risk-Odaklı) Suç Önleme", KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16 (Özel Sayı I), 217-226.
- Türk Ceza Kanunu. (2004). Türk ceza kanunu. (7. 12. 2022)Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türk Çocuk Hakları Bildirisi. (1963). Türk çocuk hakları bildirisi. (1. 10. 2022)Türk Çocuk Hakları Bildirisi (beydag.gov.tr).
- Türk Dil Kurumu. (2021).Devlet nedir ve toplum nedir. (21. 01. 2021)<https://sozluk.gov.tr/>.
- Türk Dil Kurumu. (2019). Devlet nedir. (15. 11. 2022)devlet ne demek TDK Sözlük Anlamı (sozluk.gov.tr).
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk Sayısı. (20. 11. 2022)TÜİK Kurumsal (tuik.gov.tr).
- Uğur, A. (2022). Çocuk Hakları Bağlamında Mülteci Çocukların Uluslararası Haber Medyasındaki Temsili: Bir Görsel Çerçeveleme Çözümlemesi. Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Uğurlu, Z. ve Gülsen, İ. (2014). "Çocuk Hakları Ve Hukuki Bağlamda Çocuğun İhmal Ve İstismardan Korunması", Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi",1(1), 1-24.

- Uslu Ak, B. (2022). “Çocuk Ticareti Suçunu Anlamak”, Uluslararası Suçlar ve Tarih/International Crimes and History, sayı:23, 93-115.
- Yağbasan, Y. (2010). Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri ve Cezai Sorumluluğu, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Yaralamalı kavgaya karışan çocuklara roman okuma cezası. (2021, Aralık 16). *Kars Manşet*, <https://www.karsmanset.com>'dan alındı.
- Yardımcı, F. (2020). Mahalle Örneğinde Çocuk Suçluluğu Olgusuna Bakmak: Elazığ İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.
- Yavuz, Y. (2019). “Suç Mağduru Olma Korkusuna Sosyolojik Bir Bakış”, Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi, Sayı:4, 28-52.
- Yavuzer, H. (1998). Çocuk ve Suç, Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Yokuş Sevük, H. (1998). Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadelede Kurumsal Yaklaşım, Beta Basımevi: İstanbul.
- Zihni, B. (2022, Mayıs 24). Onlarca gözaltıları var! Çocuklara hırsızlık yaptıran kadınlar yakalandı. *Gazete Damga*, <https://www.gazetedamga.com.tr>'den alındı.

KATKI ORANI / CONTRIBUTION RATE	AÇIKLAMA / EXPLANATION	KATKIDA BULUNANLAR / CONTRIBUTORS
Fikir veya Kavram / Idea or Notion %100	Araştırma hipotezini veya fikrini oluşturmak / Form the research hypothesis or idea	Besime ÖZTÜRK Hüseyin ERKUL
Tasarım / Design %100	Yöntemi, ölçeği ve deseni tasarlamak / Designing method, scale and pattern	Besime ÖZTÜRK Hüseyin ERKUL
Veri Toplama ve İşleme / Data Collecting and Processing %100	Verileri toplamak, düzenlenmek ve raporlamak / Collecting, organizing and reporting data	Besime ÖZTÜRK Hüseyin ERKUL
Tartışma ve Yorum / Discussion and Interpretation %100	Bulguların değerlendirilmesinde ve sonuçlandırılmasında sorumluluk almak / Taking responsibility in evaluating and finalizing the findings	Besime ÖZTÜRK Hüseyin ERKUL
Literatür Taraması / Literature Review %100	Çalışma için gerekli literatürü taramak / Review the literature required for the study	Besime ÖZTÜRK Hüseyin ERKUL